

OLIY TA'LIM TIZIMIDA INNOVATSION BOSHQARUVNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI MAZMUNI VA MOHIYATI

Karimov Muzaffar Abdumalik o'g'li

Andijon davlat universiteti katta o'qituvchisi, i.f.f.d. (PhD)

E-mail: karimov8993@umail.uz // Tel: +99891-170-69-58

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-iyun 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-iyun 2023-yil

Jurnal soni: 7

Maqola raqami: 9

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v7i7.775>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/

keywords

innovatsion boshqaruv, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, innovatsion struktura, kafedra adminstratori, optimal kredit-modul.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi mazmuni va mohiyati mahalliy, xorijiy olimlarning tadqiqoti doirasida hamda mualliflik yondashuvi asosida yoritib berilgan. Shuningdek, oliy ta'lim tizimini innovatsion boshqaruvini takomillashtirishga doir mexanizmlar ishlab chiqilib, tavsiyalar keltirilgan.

Kirish. Mavzuning dolzarbligi: Innovatsion iqtisodiyot sharoitida oliy talim muassasalari sonini oshirish, ularning boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish, milliy iqtisodiyotimizni rivojlanishida oliy talim muassasalari o'rnini yuksaltirish eng muhim ahamiyatga ega bo'lgan masalalardandir. Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida 2022-yilning 2022-2023-o'quv yiliga kelib mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan davlat va xususiy oliy talim muassasalari soni 191 taga yetdi hamda oliy talim muassasalarda tahsil olayotgan talabalar soni bir milliondan oshdi. Shuningdek, 2021-yilning 1-yanvar holati bo'yicha UNESCOning statistika instituti ma'lumotlariga ko'ra, xorijda tahsil olayotgan o'zbekistonlik talabalar soni 85,9 ming nafarni tashkil etgan.

Har qanday buyuk va iqtisodiyoti taraqqiy etgan davlatlarning rivojlangan darajaga yetishlarida ta'lim tizimini, xususan, oliy ta'lim tizimini o'zini beqiyosligini inkor etib bo'lmaydi. Mamlakatimizda oliy ta'lim tizimini zamon talablariga mos holda rivojlantirish, tizimda innovatsiyalarni joriy etish, innovatsion boshqaruvni tashkil etish va doimiylikni ta'minlash asosida, jahondagi eng yetakchi oliy talim muassasalari bilan raqobatga kirisha oladigan darajaga olib chiqish maqsadida uzluksiz va tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 20-dekabr kunigi Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasida "So'nggi yillarda oliygohlarimiz 2,5 barobar ko'payib, 198 taga yetdi, qamrov darajasi 9 foizdan 38 foizga oshdi. Biz bu raqamlarni yanada ko'paytirishni maqsad qilganmiz. Lekin, ta'lim sifati nima bo'ladi, degan savol hammamizni o'yantirishi kerak. Avvalambor, bunga har bir oliygoh o'zi harakat qilishi lozim, o'shanda natija bo'ladi. Bu borada 41 ta oliygoh akademik va moliyaviy mustaqillik berildi, ularda transformatsiya ofislari ochildi. Oliyog rektorlari, professor va o'qituvchilar bu jarayonlarda faol bo'lishlari, yangi, ilg'or metodikalarni joriy qilishlari kerak"⁸² - deb ta'kidlaganlar. Ushbu raqamlar O'zbekiston Respublikasida oliygohlarda oliy ta'lim olishga bo'lgan talabni yildan yilga ko'payishda davom etayotganidan va oliy ta'limga qamrov darajasi talabga mutanosib ravishda oshganligidan dalolat beradi.

O'zbekiston Respublikasida "Ta'lim to'g'risida"gi qonunlar va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"⁸³ gi PF-5847-sonli farmoni, "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3775-son qarori va boshqa ta'lim tizimini isloh qilishga doir yuzlab qonun, qaror, farmon, qonun osti hujjatlar, amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, ta'lim tizimi boshqaruvida asosiy me'zonlar sifatida xizmat qilib, Yangi O'zbekiston taraqqiyotini belgilovchi avlodlarni voyaga yetkazishga

qaratilgan yoshlarga oid davlat siyosatini izchil amalga oshirish uchun zamin yaratmoqda.

Xususan, oliy ta'lim muassasalarida boshqaruvni isloh qilish, tizimda amalga oshirilayotgan ishlarni jadallashtirish maqsadida yurtboshimiz Sh.M. Mirziyoyev tomonidan 2019-yil 11-iyulda "Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4391-sonli Qarori tasdiqlandi. Qarorda "...oliy ta'lim muassasalari, kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish markazlarining boshqaruv, texnik, xizmat ko'rsatuvchi va o'quv-yordamchi xodimlari mehnatini iqtisodiy rag'batlantirish, ularning mehnatiga haq to'lash miqdorlari oshirilishini ta'minlash, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimida boshqaruv faoliyatini takomillashtirish, samarali boshqaruv tizimini joriy etish"⁸⁴ kabi vazifalar asosiy etib belgilandi.

Belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash yo'lida oliy ta'lim muassasalarining boshqaruv tizimini takomillashtirishni talab etiladi. Boshqaruv tizimini takomillashtirishda o'ziga xos mexanizm ishlab chiqish, ya'ni tizimda barcha bo'g'inlar harakatini innovatsion yondashuv asosida ta'minlashga undovchi boshqaruv mexanizmini yaratish zarur.

Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv bo'linmalar rahbarlari, ilmiy-pedagogik kadrlarning ilmiy va boshqaruv salohiyati yetarli bo'lmagan holda ularning samaradorligini oshirish mumkin emas. Shuning uchun boshqaruv mexanizmlarini qo'llashda ta'lim muassasalarining mavjud ilmiy salohiyatiga e'tibor qaratish zarur. Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy va boshqaruv salohiyatini aniqlamasdan, boshqaruv mexanizmini qo'llash tizimini takomillashtirishga doir qo'yilgan maqsadlarga erishishga imkon bermasligi mumkin. Bunday hollarda ta'lim muassasasining mavjud ilmiy salohiyat va boshqaruv bo'linmalarining boshqaruv salohiyatiga muvofiq mexanizmlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Ta'lim tizimida boshqaruvni takomillashtirishdan avval boshqaruv, innovatsion boshqaruv, tashkiliy-iqtisodiy boshqaruv kategoriyalari bo'yicha ilmiy izlanishlarni o'rganib chiqishimiz va unga o'z yondashuvlarimizni shakllantirishimiz lozim.

Mavzu bo'yicha adabiyotlar sharhi: Jahon miqyosida ta'lim, fan, innovatsiya, informatsiya va texnologiyalar kundan kunga yangilanib bormoqda. Hozirgi davrda xorijiy mamlakatlarda boshqaruv, innovatsion boshqaruv, informatsion boshqaruv va boshqaruv mexanizmi iboralari tashkiliy hamda iqtisodiy so'zlari bilan birga qo'llanilib, ko'p hollarda "innovatsion boshqaruv", "boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi" yoki "innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari" shaklida qo'llanilmoqda. Innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari tushunchasidan avval innovatsiya va innovatsion boshqaruv tushunchalari bo'yicha ilmiy manbalarga murojaat qilish maqsadga muvofiq.⁸⁵

⁸²O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 20-dekabr kunigi Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi // <https://www.xabar.uz/jamiyat/shavkat-mirziyoyevning-oliy-majlis-va-ozbekiston-xalqi>

⁸³ lex.uz // <https://lex.uz/docs/4545884>

⁸⁴O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi "Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4391-sonli Qarori. <https://lex.uz/docs/4415478>

⁸⁵Muallif tomonidan tizimlashtirilgan ta'rif

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili: Quyidagi jadvalda innovatsion boshqaruv tushunchasiga turlicha yondashuvlar izohlangan bo'lib, keltirilgan ta'riflardan ko'rish mumkinki, innovatsion boshqaruv tushunchasiga mahalliy va xorijiy olimlar o'z nuqtayi nazarlaridan turlicha yondoshgan, lekin asos sifatida

innovatsion boshqaruvni tashkil etishda jarayonga yangilik olib kirish va joriy etishga yo'naltirilmoqda.

Innovatsiya va innovatsion boshqaruvga mahalliy hamda xorijiy olimlar o'z nuqtayi nazarlarini turlicha ta'riflar orqali ifodalaganlar (1.1-jadvalga qarang).1.1-jadval

Innovatsion boshqaruv tushunchasiga berilgan ta'riflar

Mualliflar	Ta'riflar
Rossiyalik iqtisodchi olim Y.M. Belyayev⁸⁶	Innovatsion boshqaruv – bu innovatsion jarayonlarni optimallashtirish usullari va shakllari majmuidir.
Ingliz iqtisodchisi Jesse Nieminen⁸⁷	Innovatsion boshqaruv – bu shunchaki yangi narsalarni o'ylab topish va joriy etish hamda biznesni u yoki bu tarzda rivojlantirish jarayonidir. Innovatsiyani boshqarish – yangi narsani joriy etish uchun zarur bo'lgan barcha tadbirlarni amalga oshirishni anglatadi, bu amalda g'oyalarni ishlab chiqish, ustuvorliklarni belgilash va amalga oshirish, shuningdek, ularni amaliyotga tatbiq etish kabi jarayonlarni anglatadi.
Mekhala Roy⁸⁸	Innovatsion boshqaruv – bu tashkilot ichida barqaror, yangilangan jarayon yoki munosabatlarni boshqarishga qaratilgan faoliyat intizomidir. Ko'p hollarda boshqaruvning innovatsion tashkil etish tashabbuslari biznes yo'nalishlarni o'zgartirish jarayonlarida foydalaniladi.
N.Q. Yo'ldoshev, Sh.A. Mirsaidova, Y.D. Goldman⁸⁹	Innovatsion menejment – bu innovatsion jarayonlar, innovatsion faoliyat, bu faoliyat bilan band bo'lgan tashkiliy tuzilmalar va ularning xodimlarini boshqarish tamoyillari, usullari va shakllarning majmuasidir.
S.G'ulomov, G'.Qosimov, D.Xolmirzayeva, S.Saidaxmedov⁹⁰	Innovatsion menejment – firma yoki kompaniyalarni strategik boshqarishning bir yo'nalishi bo'lib, strategik boshqarish pog'onasida amalga oshirishdir.

Innovatsion boshqaruv – bu yangi bilimlar asosida har qanday faoliyatni taraqqiyotga yetaklovchi, zamon talablaridan ildamroq bo'lgan g'oyalarni yaratish va ularni boshqaruv jarayoniga targ'ib etish hamda samarali natijani ta'minlashdir⁹¹

Bugungi kunda tashkilotlar boshqaruvida boshqaruv mexanizmlari tashkiliy va iqtisodiy so'zlari bilan birgalikda “boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi” sifatida qo'llanilmoqda. Boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini mazmunini o'rganishda bir qator xorijiy va yurtimiz olimlari o'z nuqtayi nazarlari bo'yicha turlicha ta'riflar orqali ifodalaganlar (1.2-jadvalga qarang).

Mahalliy olimlarimizdan I.U.Ibragimov o'z tadqiqot ishida “Tashkiliy-iqtisodiy boshqarish mexanizmi – o'zaro bir-biri bilan bog'langan elementlar majmuyi bo'lib, bu elementlar tashkiliy, iqtisodiy, ba'zida texnologik jihatdan quyi darajadagi kichik tizimchalarning o'zaro bog'lanishi”, deb ta'rif bergan.⁹²

Berilgan ta'riflar tashkiliy-iqtisodiy mexanizm mazmunini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tashkiliy-iqtisodiy mexanizm murakkab tushuncha bo'lib, u tashkiliy va iqtisodiy so'zlari birikmasidan hosil bo'lgan.

1.2-jadval

Boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari tushunchasiga berilgan ta'riflar

Mualliflar	Ta'riflar
S.V. Rubsov	Tashkiliy boshqaruv – boshlang'ich moddalar yoki resurslar, ya'ni mehnat, materiallar, pul, axborot va boshqalarni mahsulot va xizmatlarga aylantirishni tartibga solish orqali tashkilot maqsadlariga erishishga qaratilgan jarayon.
Kristen Rogers	Tashkiliy boshqaruv – bu tashkilot o'z maqsadlariga erishish uchun rejalashtirish, tashkil etish, yetakchilik va nazorat qilish kabi tamoyillari asosida tuzilgan boshqaruv mexanizmidir.
Poluxin A.A.	Iqtisodiy boshqaruv va iqtisodiy mexanizm – tabiati va xususiyati bo'yicha sinonim so'z birikmalari bo'lib, bunda iqtisodiy mexanizm narx, soliq, ishlab chiqarish resurslarini jalb etish va ulardan foydalanish kabi tarkibiy qismlardan iborat.
Kulman A.A.	Tashkiliy-iqtisodiy mexanizm – iqtisodiy hodisalarning aniqlangan majmuyi yoki ketma-ketligini bildiradi.
Fedorovich V.O.	Boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi – bu o'zaro bog'liq bo'lgan asosiy elementlar va ularning guruhleri, shuningdek, integratsiya va mulkning ko'p bosqichidagi ierarxik tizimdir.

Har qanday xo'jalik yurituvchi subyektlarning boshqaruvida tashkiliy mexanizm muhim ahamiyatga ega. Nazariy jihatdan boshqaruv jarayonida tashkiliy mexanizm tashkilotlarda ichki va tashqi muhit omillari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish usullari majmuyi sifatida muayyan vazifalarni o'z ichiga oladi. Oliy ta'lim tizimida tashkiliy mexanizm ta'lim muassasasi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi, boshqaruv funksiyalari, yuqori salohiyatli mehnat jamoasini shakllantirish, moddiy texnik ta'minotni boshqarish kabi shakllarni o'z ichiga oladi. Xususan, rahbar hamda kengash tomonidan qabul qilingan boshqaruv qarorlari, mehnat (o'quv) jarayonini ilmiy tashkil etish, barcha professor-o'qituvchilar va ishchi xodimlarning vakolatlari, majburiyatlari va javobgarligini qamrab oladigan boshqaruv shakllarining ajralmas qismidir.

Tadqiqot metodologiyasi: Oliy ta'lim tizimida iqtisodiy mexanizm bu ta'lim muassasining moliyaviy-iqtisodiy xo'jalik

faoliyati, iqtisodiy jarayonlar o'rtasida yuzaga keladigan hamda ta'limni rivojlantirishga xizmat qiluvchi, barqaror ijobiy natijalarni ta'minlovchi o'zaro bog'liq omillar majmuyidir. Ta'lim tizimida tashkiliy mexanizm va iqtisodiy mexanizm tushunchalarini aniqroq ta'rif sifatida aytish mumkinki, tashkiliy mexanizm asosan boshqaruv jarayoni bilan bog'liq bo'lgan elementlardan, kengash qarorlari, buyruq, farmoyish, boshqa me'yoriy hujjatlar, muassasa va uning bo'limlari nizomlari, ichki tartib-intizom, tamoyillar kabilardan tashkil topsa, iqtisodiy mexanizm moliyaviy-iqtisodiy xo'jalik faoliyatiga taalluqli omillar yordamida shakllanadi. Shunday qilib, oliy ta'lim tizimida innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi – bu innovatsion boshqaruv tamoyillarini qo'llagan holda oliy ta'lim muassasalarini tashkiliy va iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan hamda nufuzini uzluksiz oshirishga xizmat qiluvchi tamoyillar, usul va uslublar majmuidir⁹³.

⁸⁶ Ю.М.Беляев. Инновационный менеджмент. Учебник. Москва. Издательско-торговая корпорация “Дашков и К” 2020 // <https://znanium.com/read?id=358505>

⁸⁷ <https://www.viima.com/blog/innovation-management>

⁸⁸ <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/innovation-management>

⁸⁹ N.Q. Yo'ldoshev, Sh.A. Mirsaidova, Y.D. Goldman. Innovatsion menejment. Darslik. Toshkent-2011.

⁹⁰ S.G'ulomov, G'.Qosimov, D.Xolmirzayeva, S.Saidaxmedov. Strategik va innovatsion menejment. Toshkent-2013.

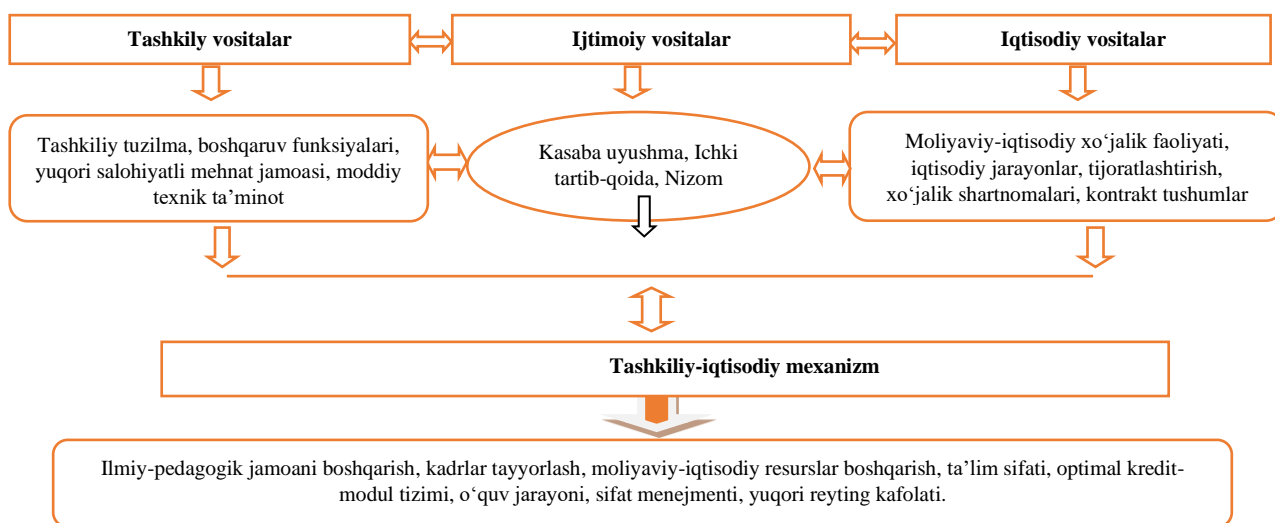
⁹¹ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan ta'rif.

⁹² Ibragimov I.U. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tadbirkorlik faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Namangan viloyati misolida). Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasi olish uchun yozilgan dissertatsiya. Toshkent – 2019. – B 33.

⁹³ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan ta'rif

Taklif: Oliy ta'lim tizimida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi ta'minlashga xizmat qiluvchi ijtimoiy, iqtisodiy, tashkiliy vositalar

mavjud bo'lib, ularning boshqaruvga ta'sir darajasini aniqlash maqsadga muvofiq (1.1-rasmga qarang).

1.1-pacm. OTMda tashkiliy-iqtisodiy mexanizm tarkibiy qismlari⁹⁴

Boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini shakllantirishda tashkiliy va iqtisodiy vositalar bilan birgalikda ijtimoiy vositalarning ham ahamiyati mavjud. Tashkiliy, ijtimoiy, iqtisodiy vositalarga taalluqli elementlar va ularning har birini o'z vaqtida ishlash tizimi joriy etilsa, tashkilotlarda boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi samarali tashkil etilgan deb hisoblash mumkin. Oliy ta'lim muassasalarida natijaviy tashkiliy-iqtisodiy mexanizmning samarali ko'rinishi ilmiy-pedagogik xodimlarni yanada salohiyatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, moddiy-texnik bazani boyitish, moliyaviy-iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish, muassasani innovatsiyalar makoniga aylantirish kabi ko'rsatkichlarda ko'rinadi.

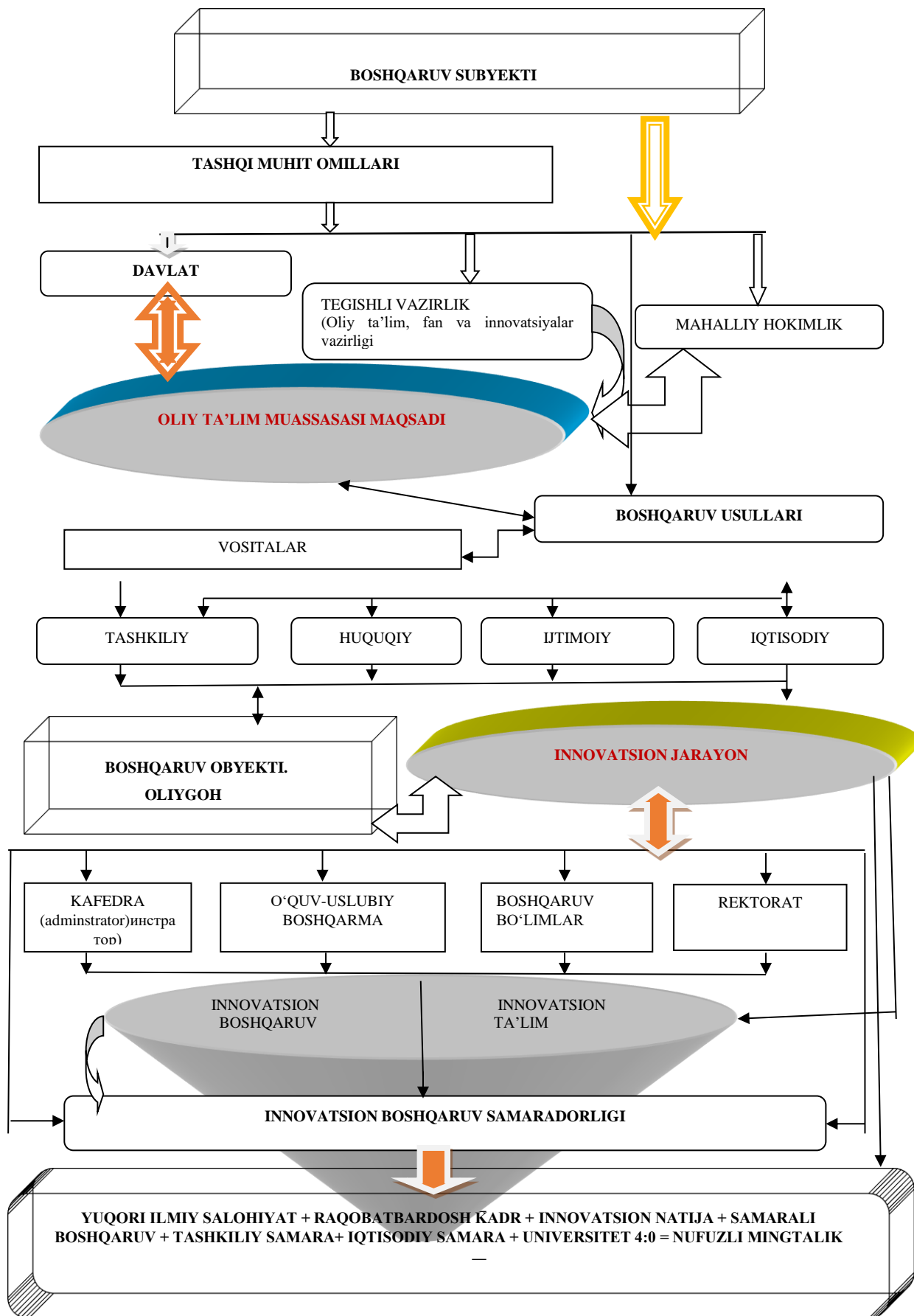
Oliy ta'lim muassasalari innovatsion boshqaruvdagi asosiy masalalardan biri ta'lim dargohiga mos bo'lgan tashkiliy-iqtisodiy boshqaruv mexanizmini ishlab chiqib, boshqaruv jarayonida tashkiliy boshqaruv hamda iqtisodiy boshqaruv tushunchalarini bir-biriga muvofiqligini ta'minlab olishdir. Innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan tashkiliy va iqtisodiy shakllardagi elementlardan tashkil topgan. Demak, boshqaruvni innovatsion tashkil etishda iqtisodiy hamda tashkiliy tisdagi elementlarni shakllantirish lozim hamda ularni quyidagi vazifalarini hal etish maqsadga muvofiq:

- innovatsion boshqaruv mexanizmining maqsadlari,
- innovatsion boshqaruv mexanizmining vazifalari belgilash;

- innovatsion boshqaruv mexanizmining tamoyillarini aniqlash;
- boshqaruv mexanizmining ishlash shartlari va omillarini aniqlash;
- innovatsion boshqaruvda ishtirokchilarini aniqlash;
- innovatsion boshqaruv usullari, uslublari va vositalarini ishlab chiqish;
- boshqaruv samaradorligini aniqlash;
- innovatsion boshqaruv davomiyligini ta'minlash;
- boshqaruv natijalariga asosan monitoring qilish tizimini ishlab chiqish;
- innovatsion boshqaruvga doir strategiyani belgilash va boshqalardan iborat.

Tahlil va natijalar: Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmiga davlat boshqaruv organlari va muassasaning ichki muhit omillarini boshqaruvga ta'sir darajasini e'tiborga olish zarur. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, tegishli vazirliklar, mahalliy hokimiyat organlari tashqi muhit sifatida boshqaruv subyekti, tashkilot va tashkilotdagi bo'limlar ichki muhit sifatida boshqaruv obyekti bo'lib ishtirok etadi. Boshqaruv subyekti ta'lim tizimini isloh qilishga, innovatsion rivojlanishga va jarayonni tizimli davomiyligini ta'minlashga doir qonun va qonun osti hujjatlar asosida, boshqaruv usullaridan samarali foydalanish orqali boshqaruv obyektiga ta'sir ko'rsatiladi (1.2-rasmga qarang).

⁹⁴ Muallif mustaqil ishlanmasi

1.2-rasm. OTM innovatsion boshqaruvining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi⁹⁵

“Oliy ta’lim muassasalari innovatsion boshqaruvining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi”dan ko’rish mumkinki, Davlat, tegishli vazirlik,

ya’ni Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, mahalliy hokimliklar ta’lim tizimi maqsadi va oliy ta’lim muassasalarining maqsadlaridan

⁹⁵ Muallif mustaqil ishlanmasiz.

kelib chiqib, innovatsion boshqaruvda boshqaruv subyekti sifatida ishtirok etadi. Oliy ta'lim muassasalari boshqaruv subyekti tomonidan qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar, boshqaruv usullari va vositalari asosida boshqaruv obyektini sifatida ijro mexanizmini tashkil etadi. Ijroni ta'minlash jarayonida boshqaruvning tashkiliy va iqtisodiy mexanizmi muhim ahamiyat kasb etadi. Ichki boshqaruv tizimida oliy ta'lim muassasasining rahbariyati boshqaruv subyekti sifatida ishtirok etib, boshqaruv bo'limlariga asosiy faoliyat hamda istiqbolli rejalar bo'yicha vazifalarni taqsimlaydi. Aynan shu jarayonda boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmiga "Innovatsion jarayon"ni tashkil etib, uning ishtirokini faollashtirish lozim.

"Innovatsion jarayon"da qaror qabul qilib, uni ijrosini ta'minlash natijasida "innovatsion boshqaruv" va "innovatsion ta'lim" natijadorligi yuzaga keladi. Innovatsion jarayonni faolligini oshirish, boshqaruvda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi optimallashtirish, ijro samaradorligini oshirish hamda ko'zlangan maqsadga erishish aniqligini oshirish maqsadida oliy ta'lim muassasalarida "Innovatsion boshqaruv" bo'limini tashkil etish lozim. Ushbu bo'lim oliy ta'lim muassasalari boshqaruvida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi optimal ishlari, barcha bo'linmalar faolligini oshirishi, boshqaruvda har bir jarayonga yangicha yondashishi, boshqaruv tamoyillarini doimiy qo'llashi hamda ijroni to'liq ta'minlanishini nazorat qilishi bilan eng asosiy bo'g'in bo'lib xizmat qiladi. Natijada oliy ta'lim muassasalari innovatsion boshqaruv samaradorligiga erishib, yuqori ilmiy salohiyat, raqobatbardosh kadrlar, tashkiliy samaradorlik va innovatsion yondashuvlar asosida samarali boshqaruvni tashkil etib, oliy ta'lim muassasasida innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi optimal ishlashi ta'minlanadi.

Xulosa va takliflar: Xulosa o'rinda shuni ma'lum qilish joizki, ta'lim tizimida tashkiliy-iqtisodiy mexanizm ta'lim muassasasini

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 20-dekabrda Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi.
2. Y.M. Belyayev. Innovatsionniy menejment. Uchebnik. Moskva.
3. N.Q. Yo'ldoshev, Sh.A. Mirsaidova, Y.D. Goldman. Innovatsion menejment. Darslik. Toshkent-2011.
4. S.G'ulomov, G' Qosimov, D.Xolmirzayeva, S.Saidaxmedov. Strategik va innovatsion menejment. Toshkent-2013.
5. Ibragimov I.U. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tadbirkorlik faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish. PhD dissertatsiyachisi. Toshkent – 2019, 33 b.

tashkiliy va iqtisodiy samaradorligini ta'minlashga, raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga erishishga boshqa ta'lim dargohlari orasida ustun mavqega ega bo'lishga xizmat qilishi zarur.

Oliy ta'lim tizimida innovatsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi samarali tashkil etish bo'yicha quyidagi tadbirlarni olib borish taklif etiladi:

- ishlab chiqilgan "OTM innovatsion boshqaruvining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi"ga asosan boshqaruv strukturasi "Dekanat" bo'linmasini qisqartirib, o'rniga har bir kafedra uchun "Kafedra administratori" lavozimini joriy etish va bu orqali boshqaruvni optimallashtirish lozim;
- ta'lim muassasasi boshqaruv bo'limlari faoliyatini o'zaro muvofiqlashtirishda bir-biriga bog'liq tizimlar shaklida strukturani shakllantirish va o'zaro harakatni ta'minlovchi mexanizmi tashkil etish zarur;
- boshqaruv bo'limlari integratsiyasini ta'minlovchi "Innovatsion boshqaruv" bo'limini tashkil etish;
- ta'lim sifatini oshirishga ta'sir etuvchi xalqaro va mahalliy tajribalardan foydalanishni davomiyligini ta'minlash lozim;
- muassasa kengashlarida tahlil usullaridan foydalangan holda, muntazam bo'linmalar faoliyatini namunali hamda tanqidiy ruhdagi tahlillarini amalga oshirib borish;
- oliy ta'lim tizimida innovatsion muhit va innovatsion boshqaruv mexanizmini shakllantirish zarur;
- professor-o'qituvchilar mehnat salohiyatini oshirishga xizmat qiluvchi xorijda malaka oshirish, stajirovkaga yuborish tadbirlarini jadallashtirish zarur;
- muassasada doimiy ravishda innovatsion boshqaruv samaradorligini aniqlash va kamchiliklar bo'yicha operativ qarorlar qabul qilishi zarur.

6. С.В. Рубцов // Классификация исследований в области организационного управления.

7. Kristen Rogers. Article: Organizational Management: Principles & Structure.

8. Полухин А.А. Организационно-экономический механизм модернизации сельского хозяйства России/ А.А. Полухин// Аграрная Россия. – 2012 - №5 с. 23-29

9. Кульман А. А. Экономические механизмы// М.: Прогресс; Универс., 1993. 92 с.

10. Федорович В.О. Состав и структура организационно-экономического механизма управления собственностью крупных промышленных корпоративных образований.

11. Lex.uz